

Soome-ugri keeled sihtkeeltena: õppimisest, õpetamisest ja hindamisest

Sellel aastal täitub kaksikümmend aastat VIRSU-koostöö algusest. Soome-ugri rakenduslingvistika koostöövõrgustik VIRSU sündis samalt aluselt kui “Lähivõrdluste”-sarigi ehk Eesti-Soome koostööst lähisugulaskeele õppimise uurimisel. Käesolev “Lähivõrdlusi. Lähivertailuja” 27. köide ilmub sobivalt just VIRSU 20. aastapäeva konverentsiks “Keel keeleteaduses, keeleteadus keeleõppes”, mis toimub Tallinnas 5.–6. oktoobril 2017. Oleme rõõmsad, et võime tervitada VIRSU-konverentsi ajakirja uue numbriga, mis sisaldab kaheksat artiklit.

2007. aastal laienes VIRSU uurima kõiki soome-ugri keeli sihtkeeltena. Ka “Lähivõrdluste” pürgimus on olnud sama. Teemavaliku laiendamise üle keelemüüride ja uurimistöö traditsioonide on siiski olnud tõsine väljakutse. Selles väljaandes on õnneks taas muud sihtkeelt kui eesti ja soome käsitlev artikkel: Helka Riionheimo ja Marjatta Palander käsitlevad praeguste soomlaste suhtumist karjala keelde. Karjala keel on Soome vanadest vähemuskeeltest ilmselt vähim tuntud; see sai mingigi ametliku seisundi Euroopa regionaal- ja vähemuskeelte hartat puudutava dekreediga alles 2010. aastal, kuid suur osa soomlastest ei saa siiani aru karjala keele ning Soome Lõuna- ja Põhja-Karjalas räägitavate soome keele kagu- ja savo murrete erinevustest. Seda küsimust käsitlevad rahvalingvistika põhjal ka Riionheimo ja Palander, kes analüüsivad soome üliõpilastele korraldatud murdenäidete testi tulemusi. Neist selgub, milliseid tunnuseid tunnevad noored soomlased ära Ilomantsis elanud, veidi soomepärasest lõunakarjala keelt rääkiva naise kõnes ja kuidas nad neid tõlgendavad.

Soome keele õpetamisele, täpsemalt kahele soome keele kui võõrkeele õpikule keskendub oma artiklis Marjut Vehkanen. Analüüsita- vatena on eesti keeleuendajana tuntud Johannes Aaviku “Praktilik Soome keele õpetus” aastast 1902 ning ungarlasest luteri kirikuõpetaja ja soome sõbra Béla Györffy “Gyakorlati finn nyelvkönyv” aastast 1939. Mõlemad on pealkirja põhjal praktilise keele õpikud, kuigi tegelikult on mõlema rõhuasetus grammatikakirjeldusel ja -seletamisel. Nende grammatikakirjelduse meetodites on siiski nii ajastust kui ka lähtekohtadest johtuvaid erinevusi: Aaviku õpikut läbib punase niidina soome ja eesti keele võrdlus, Györffy aga laiendab käsitlust grammatika-tõlkemeetodi ja isegi kommunikatiivsete harjutuste suunas.

Keeleoskuse mõõtmist on käsitletud eri vaatenurkadest mitmeski varasemas “Lähivõrdluste” numbris. Seekord vaatleb Minna Martikainen ingerisoomlaste nägemust just nendele korraldatud keeleoskustestidest ja tundeid, mida testid esile kutsusid. Muu hulgas uuritakse artiklis seda, millised arusaamad testist on testi sooritajatel ja kuidas näevad õppijad testi mõju oma õppimisele. Ingerisoomlastele mõeldud testide korraldamine lõppes 2016. aastal, mistõttu on artikkel just nüüd ajakohane.

Soome keele õppimist käsitleb Hanna Jokela artikkel vormilist subjektist soome keele õppijate keelekasutuses. Soome kirjakeeles vormilist subjekti ei esine, kuid sageli on tõdetud, et see ilmub soome õppijakeelde oletatavasti mitme soome keele õppija emakeele mõjul. Vormilise subjekti teemalisi uurimusi on vähe, eriti lausetes, milles on aluseks infinitiiv või kõrvallause, ei ole seda peaaegu üldse käsitletud. Hanna Jokela on kogunud materjali rahvusvahelisest soome õppijakeele korpusest (ICLFI-korpus).

Nii nagu vormilist subjekti, on ka artiklilaadseid määratlejaid *yksi/üks* ja *se/see* soome ja eesti keeles peetud võõrkeele interferentsiks. Helen Hint, Tiina Nahkola ja Renate Pajusalu uurivad nende määratlejate esinemist täiskasvanud eesti ja soome keele kõnelejade jutustustes ja analüüsivad seda mõjutavaid tegureid. Soome keeles on oluline määratleva noomenifraasi käände tähendus, eesti keeles mõjutab määratleja kasutust noomenifraasi süntaktiline roll, kuid siiski ei tundu nende

määratlejate artiklistumine uuritud materjali põhjal olevat veel kuigi kaugele arenenud.

Pille Eslon käsitleb keeleõppija vaatenurgast eesti ilukirjanduskeele verbistruktuure, keskendudes trigrammidele verbist paremal. Võrdluse objektiks on ühelt poolt adverbide sisaldavad ja teisalt adverbita verbistruktuurid. Eesti üld- ja õppijakeele võrdlusest on selgunud, et õppijatel on kalduvus vältida adverbide sisaldavaid verbistruktuure või kasutada neid teisiti kui emakeelekõnelejad, sest nendes esineb sageli erinevaid analüütilisi konstruktsioone. Adverbita verbistruktuurid on aga õppijate keerulised nende idiomaatilise ja kollokatiivsuse tõttu.

Tiina Kikerpill uurib, milliseid strateegiaid kasutavad eestikeelsed ja eesti keele kui teise keele kõnelejad õppetöös vajalike eestikeelsete teadustekstide lugemisel, milliste mõistmisraskustega nad kokku puutuvad ja kui teadlikud nad on oma mõistmisprotsessist. Nii eestikeelsed kui ka eesti keelt teise keelena kõnelejad süvenevad tekstidesse detailselt ja toetuvad laialdaselt üldteadmistele, kuid emakeel mõjutab teksti mõistmist eeldavate ülesannete kiirust ja tundmatute sõnade käsitlemise viisi.

2017. aastal täitub 50 aastat eesti keele lektoraadi asutamisest Oulu ülikoolis. Heli Laanekask kirjeldab Oulu ülikooli eesti keele õpetamise ajalugu arhiivianndmete ja isikliku kogemuse põhjal ning talletab nii tähtsa etapi eesti keele ülikooliõppe ajaloost.

Täname autoreid mitmekülgsete artiklite ja retsensente autoritele suureks abiks olnud väärtuslike kommentaaride eest. Suur tänu materiaalse toe eest, mida oleme saanud Soome-Ugri kultuurirahastu sihtasutusest ja Eesti Haridus- ja Teadusministeeriumi riiklikult programmilt “Eesti keel ja kultuurimälu II”. Eriti oluliseks peame ajakirja “Lähivõrdlusi. Lähivertailuja” ilmumist Eesti Rakenduslingvistika Ühingu väljaandena. Täname kõiki toetajaid.

Tallinnas, Viinis ja Turus

*Annekatriin Kaivapalu,
Johanna Laakso,
Kirsti Siitonen ja
Raili Pool*